

УДК 351.84:[364.044.24:355.012]-055.5/.7

DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2026.5.7>

НОВІ ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ РОДИН ЗАГИБЛИХ НА ЗАСАДАХ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ

Дзвінчук Дмитро Іванович,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри публічного управління, адміністрування і національної безпеки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
ORCID ID: 0000-0002-6391-3822

Кушнірюк Володимир Михайлович,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування і національної безпеки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
ORCID ID: 0000-0001-9842-2639

Лопушинський Іван Петрович,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління, адміністрування і національної безпеки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
ORCID ID: 0000-0002-7460-7476

У статті показано, що в умовах тривалої російської агресії проти України масштаби втрат серед військовослужбовців актуалізують потребу докорінного реформування системи соціального захисту. Традиційні патерналістські підходи, орієнтовані на формальні виплати, демонструють свою неефективність. Потреба переходу до нових векторів державної ветеранської політики, що базуються на засадах людиноцентризму, є критично важливою для забезпечення національної стійкості та інтеграції родин загиблих (померлих) захисників до соціуму. Теоретично обґрунтовано та практично визначено стратегічні напрями трансформації державної системи підтримки родин загиблих воїнів на принципах людиноцентризму, децентралізації та міжсвідомчої взаємодії. Проаналізовано поточний стан надання послуг членам родин загиблих військовослужбовців. Обґрунтовано потребу відмови від бюрократизованих процедур на користь проактивного сервісу. Визначено ключові компоненти людиноцентричної моделі, серед яких: упровадження інституту цивільного менторства (супроводу втрати), цифровізація послуг через принцип «єдиного вікна», створення довгострокових програм психосоціальної реабілітації та сприяння економічній самостійності (гранти, перекваліфікація). Наголошено на важливості децентралізації, де саме територіальна громада стає базовим простором адаптації. Особливої уваги надано комеморації як інструменту суспільного визнання та моральної компенсації за втрату. Доведено, що трансформація ветеранської політики на засадах людиноцентризму змінює філософію взаємодії держави і громадянина, перетворюючи систему з фінансово-компенсаторної на відновлювально-інтеграційну. Сформульовано рекомендації для органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо підвищення ефективності соціального захисту родин полеглих героїв у воєнний період.

Ключові слова: державна ветеранська політика, родина загиблого захисника, людиноцентризм, соціальний захист, психосоціальна реабілітація, територіальна громада, комеморація, цифровізація послуг, менторський супровід.

Dzvinchuk Dmytro, Kushniriuk Volodymyr, Lopushynskyi Ivan. NEW VECTORS OF STATE VETERAN POLICY: TRANSFORMATION OF THE SUPPORT SYSTEM FOR FAMILIES OF THE DECEASED ON THE BASIS OF HUMANCENTRISM

The article shows that in the conditions of the prolonged Russian aggression against Ukraine, the scale of losses among military personnel actualizes the need for a radical reform of the social protection system. Traditional paternalistic approaches, focused on formal payments, demonstrate their ineffectiveness. The need to transition to

new vectors of state veteran policy, based on the principles of human centrism, is critically important for ensuring national stability and integration of the families of fallen (deceased) defenders into society. The strategic directions of transformation of the state system of support for the families of fallen soldiers on the principles of human-centrism, decentralization and interagency interaction are theoretically substantiated and practically determined. The current state of provision of services to family members of fallen soldiers is analyzed. The need to abandon bureaucratized procedures in favor of proactive service is substantiated. Key components of a human-centered model are identified, including: the introduction of the institution of civil mentoring (bereavement support), digitalization of services through the «single window» principle, the creation of long-term psychosocial rehabilitation programs and promotion of economic independence (grants, retraining). The importance of decentralization is emphasized, where the territorial community becomes the basic space of adaptation. Special attention is paid to commemoration as a tool of public recognition and moral compensation for loss. It is proven that the transformation of veteran policy on the basis of humanism changes the philosophy of interaction between the state and the citizen, transforming the system from a financial-compensatory to a restorative-integration one. Recommendations are formulated for state authorities and local governments to increase the effectiveness of social protection for the families of fallen heroes in the post-war period.

Key words: *state veteran policy, family of a fallen defender, human-centrism, social protection, psychosocial rehabilitation, territorial community, commemoration, digitalization of services, mentoring support.*

Вступ. Актуальність теми зумовлено потребою докорінного перегляду філософії взаємодії держави та суспільства в умовах тривалого воєнного стану. Традиційну патерналістську модель ветеранської політики, успадковану від радянської системи, зорієнтовано на декларативні пільги та складні бюрократичні процедури, що часто ретравматизують членів сімей загиблих захисників України. В умовах дефіциту публічних ресурсів означена модель демонструє інституційну неефективність. У цьому контексті з погляду державного управління, постає гостра потреба в переході до парадигми New Public Service – сервісної, людиноцентричної держави. Це передбачає трансформацію органів влади (зокрема Мінветеранів та Мінсоцполітики) з інституцій контролю на провайдерів якісних, доступних і цифровізованих послуг. Дослідження управлінських механізмів такої трансформації є критично важливим для забезпечення національної стійкості, соціальної справедливості та формування нової культури поваги до родин полеглих героїв.

Матеріали і методи. Останнім часом до розгляду проблематики ветеранської політики в Україні зверталися Л. Акімова Л. та Ключевський В. [1], Білоус О. Л. [2], Бобось О. Л. [3], Богурський Ю. В. [4], Грищенко І. М. [5], Давидкін Д. В., Харченко Л. Г. [6], Захарін А. А. [7; 8], Зуйков В. О. [9], Кобець І. В. [10], [11], Курило В. С., Мигович І. В., Товстуха О. М., Я. І. Юрків (у контексті вивчення міжнародного досвіду та української практики здійснюють компаративний аналіз концептуальних засад та інституційних механізмів емплауерменту ветеранів) [12], Лазебна І. В. (описує інтегровану систему публічного управління адаптацією ветеранів у воєнний період) [13], Матрос О. О., Балдинюк О. Д. (досліджують соціально-правовий захист ветеранів війни та членів їхніх сімей) [14].

Схожі проблеми досліджуються такими авторами, як Нагорна Н. [15], Ободинський О. [16], Попик Ю. В.) [17], Протас О. Л. [19], Серветник В. В. [20; 21], Тілікіна Н. В., Пеша І. В. [22], Товстуха О. М. [23], Шевердіна В. І. [24], Юрків Я. І. [25] та ін.

Водночас у цих та інших публікаціях по суті відсутні рекомендації органам державної влади та органам місцевого самоврядування щодо переходу на принципово нову людиноцентричну систему забезпечення прав сімей загиблих захисників України.

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні управлінських механізмів трансформації державної ветеранської політики в частині захисту сімей загиблих захисників України – від застарілої патерналістської моделі до сучасної людиноцентричної сервісної системи, що базується на принципах New Public Service та ефективного врядування (Good Governance).

Теоретичною та емпіричною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань державної ветеранської політики, соціального захисту, публічного управління та людиноцентричного врядування, нормативно-правові акти України у сфері ветеранської політики та соціального захисту членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України, стратегічні документи органів державної влади, матеріали Міністерства у справах ветеранів України.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Метод аналізу та синтезу застосовано для вивчення сучасного стану державної ветеранської політики та виявлення інституційних недоліків системи підтримки сімей загиблих захисників. Системний підхід використано для розгляду механізмів соціально-правового захисту як цілісної багаторівневої системи публіч-

ного управління. За допомогою структурно-функціонального методу досліджено повноваження та взаємодію органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав членів сімей загиблих. Порівняльний метод використано для зіставлення патерналістської та людиноцентричної моделей надання публічних послуг. Метод узагальнення дав змогу сформулювати концептуальні засади людиноцентричного сервісу та практичні рекомендації щодо інституційного реформування, цифровізації послуг і впровадження проактивних механізмів підтримки родин загиблих захисників України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз чинної системи соціально-правового захисту родин полеглих захисників України крізь призму теорії державного управління виявляє її глибоку інституційну кризу. Головна вада цієї системи полягає в її архітектурі: вона досі базується на радянській патерналістській моделі, що розглядає людину не як рівноправного суб'єкта чи клієнта державної послуги, а як пасивного прохача. У сучасних реаліях масштабного воєнного стану така модель демонструє управлінську неефективність, фінансову неузгодженість та інституційну глухоту.

Для побудови людиноцентричної сервісної моделі у сфері захисту родин загиблих захисників України реформа державного апарату має відбуватися одночасно в двох площинах: структурно-організаційній (реінжиніринг органів влади) та технологічній (тотальна цифровізація). Кінцевою метою цих перетворень є усунення людини як «кур'єра» між державними установами та автоматизація всіх управлінських процесів.

Управлінський аналіз дозволяє чітко класифікувати ключові інституційні вади чинної системи:

1. *Міжвідомча роздробленість та відсутність єдиного управлінського контуру.* Функції із забезпечення прав родин загиблих розпорошено між десятками інституцій: Міністерством оборони України (та іншими силовими відомствами), ТЦК та СП, Міністерством у справах ветеранів України, Міністерством соціальної політики України, Пенсійним фондом України та органами місцевого самоврядування. За відсутності наскрізного координаційного механізму кожен орган діє у межах власної відомчої логіки. Держава не постає як єдиний суб'єкт, що змушує родину в стані гострого горя самотійно виконувати роль «кур'єра» між відомствами, збираючи десятки довідок для підтвердження статусу та отримання виплат.

2. *Криза декларативності та фінансова незбалансованість публічної політики.* Чинне законодавство перевантажене нормами, що гарантують зна-

чну кількість натуральних пілг (від безоплатного проїзду до першочергового ремонту житла). Проте з погляду фінансового менеджменту більшість цих пілг не забезпечено реальними видатками державного та місцевих бюджетів або механізм їх компенсації є занадто складним. Це створює управлінський парадокс: норма права існує, але інструментарію для її реалізації державний апарат не має, що нівелює довіру до інститутів влади загалом.

3. *Процедурний бюрократизм та відсутність сервісної орієнтації.* Управлінські процеси всередині системи націлені на контроль і перевірку, а не на допомогу. Складні алгоритми ідентифікації, тривалі терміни розгляду документів (особливо на етапі розслідування обставин загибелі та отримання висновків ВЛК/судово-медичних експертиз) та відсутність автоматизації створюють штучні бар'єри. Замість проактивного надання допомоги (коли держава сама ініціює контакт із родиною після отримання сповіщення), система чекає на особисте звернення із пакетом документів, створюючи високі корупційні ризики та провокуючи вторинну травматизацію людей.

4. *Невідповідність організаційної культури та дефіцит компетенцій.* Кадровий потенціал органів, що безпосередньо взаємодіють із членами сімей загиблих (зокрема соціальні служби на місцях та ТЦК), часто не володіє навичками кризової комунікації, емпатії та супроводу. Організаційна культура залишається суто формальною, орієнтованою на «літеру інструкції», а не на розв'язання проблеми конкретної людини.

Отже, чинна патерналістська система вичерпала свій ресурс і потребує демонтажу. Інституційні вади неможливо усунути точковими змінами до законів чи збільшенням фінансування. Потрібна повна трансформація архітектури управління – перехід до моделі «сервісної держави», де ключовими критеріями оцінки ефективності органів влади стануть швидкість надання послуги, мінімізація дій з боку громадянина та його психологічний комфорт під час взаємодії з державою.

Перехід від патерналістської моделі до людиноцентричного сервісу у сфері захисту родин загиблих захисників України потребує кардинальної зміни управлінської парадигми. В основі нової концепції лежить філософія New Public Service (Нової публічної служби), де держава перестає бути «контролером» чи «благодійником», а стає професійним, емпатичним та непомітним провайдером послуг. Концептуальні засади та критерії людиноцентричного сервісу в цій чутливій сфері публічного управління доцільно структурувати за кількома ключовими вимірами:

Зупинимося на концептуальних засадах (філософії управління).

1. *Проактивність, замість заявницького принципу.* Держава має відмовитися від позиції очікування, коли травмована горем людина змушена сама звертатися за допомогою. У людиноцентричній моделі державний апарат діє на випередження: факт реєстрації загибелі воїна в єдиному реєстрі стає автоматичним тригером для запуску системи підтримки. Держава сама ініціює контакт, закріплюючи за родиною індивідуального помічника. Цьому контексті особливого значення набуває інтеграція та принцип «Єдиного вікна».

2. *Повна ліквідація відомчих бар'єрів.* Замість хаотичного блукання між ТЦК, Пенсійним фондом України та органами соціального захисту, родина взаємодіє з одним цифровим інтерфейсом (наприклад, е-Ветеран/Дія) або одним живим фахівцем (соціальним менеджером), який самостійно координує внутрішні запити між міністерствами. Особливої ваги в цьому річизні діяльності органів публічної влади набуває гармонізація цифрового та людського. Цифровізація є обов'язковою для рутинних процесів (автоматичне призначення виплат, статусів), проте вона не повинна замінювати людську підтримку. Принагідно зазначимо, що людиноцентризм передбачає збереження доступного, безбар'єрного офлайн-сервісу з високим рівнем емпатії для тих, хто потребує живого спілкування.

3. *Психологічна безпека (неретравматизація).* У цьому зв'язку організація документообігу та комунікації будуються так, щоб звести до нуля потребу вдруге доводити очевидні факти, згадувати обставини трагедії чи стикатися з чергами та байдужістю.

Далі розглянемо критерії ефективності людиноцентричного сервісу. Для оцінки того, чи справді система стала людиноцентричною, публічне управління має використовувати чіткі якісні та кількісні критерії (KPI), орієнтовані на досвід людини (табл. 1). Запровадження цих засад та критеріїв дозволить змінити мету функціонування державних інституцій. Успіх реформи ветеранської політики має вимірюватися не кількістю освоєних бюджетних коштів чи підписаних звітів, а індексом задоволеності та рівнем відчуття захищеності з боку родин, які віддали державі найдорожче.

Нижче наведемо прикладні практичні рекомендації для органів виконавчої влади щодо захисту сімей загиблих:

1. *Інституційне переформатування та консолідація функцій.* Насамперед варто зосередити зусилля публічної влади на створенні Єдиного координаційного контуру. Рекомендується закріпити за Міністерством у справах ветеранів України роль єдиного головного розпорядника та методолога політики, передавши йому адміністрування всіх специфічних виплат та статусів, що наразі розпорошені між Міноборони, МВС, Мінсоцполітики та Пенсійним фондом України. Крім того, варте уваги запровадження інституту Ветераносервісу (муніципальних ветеранських просторів). На рівні територіальних громад на базі ЦНАПів або як окремі установи мають діяти спеціалізовані хаби. Вони повинні працювати за принципом фронт-офісу, де за кожною родиною загиблого закріплюється індивідуальний соціальний менеджер (кейс-менеджер), який супроводжує сім'ю в цивільному житті, бере на себе розв'язання юридичних та побутових проблем і здійснює міжвідомчу комунікацію замість громадян (табл. 1).

2. *Радикальний реінжиніринг адміністративних процесів.* На часі перехід на проактивний алгоритм надання послуг. Варто скасувати обов'язковий «заявницький» принцип. Управлінський процес має запускатися автоматично: щойно РАЦС або ТЦК та СП фіксує факт загибелі військовослужбовця і вносить дані до Єдиного державного реєстру ветеранів

Таблиця 1

Критерії ефективності людиноцентричного сервісу

Критерій	Суть та управлінський індикатор
Мінімізація зусиль громадянина	Кількість документів, що родина має зібрати особисто, має бути нульовою. Діє правило: «Якщо дані є в будь-якому державному реєстрі, вимагати їх у людини заборонено»
Швидкість (часовий маркер)	Чітко регламентований і максимально короткий строк від моменту отримання повідомлення до першої виплати та призначення пільг, без штучних затримок на відомчі перевірки
Доступність та безбар'єрність	Фізична архітектура хабів (інклюзивність) та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс цифрових платформ, адаптований під літніх людей та осіб у стані стресу
Результативність у разі потребою	Перехід від шаблонних пільг до адресної допомоги. Критерієм є задоволення реальної індивідуальної потреби (наприклад, ментальна реабілітація дітям, медична допомога батькам, а не просто абстрактна знижка на комунальні послуги)
Емпатичність та етика персоналу	Відсутність скарг на некоректну поведінку посадовців. Рівень психологічної підготовки державних службовців та працівників ТЦК/ОТГ стає базовим критерієм їхньої професійної придатності

Джерело: складено авторами

нів війни, система повинна самостійно генерувати повідомлення для закріпленого кейс-менеджера в ТГ та відкривати електронну справу для нарахування передбаченої законом допомоги. Вартує уваги й запровадження презумпції правоти громадянина. У разі виникнення затримок із відомчими розслідуваннями обставин загибелі чи бюрократичних погоджень між військовими частинами та ТЦК держава має призначати базові виплати та соціальний супровід авансом (за фактом смерті на службі), здійснюючи внутрішні юридичні зв'язки вже без залучення родини.

3. *Тотальна цифровізація та суверенна інтеграція реєстрів.* У цьому контексті на особливу увагу заслуговує реалізація суперпослуги «Е-Родина загиблого» в екосистемі «Дія». Варто створити комплексне електронне рішення (за аналогією з «ЄМалютко»), що дозволить за однією електронною заявою (або повністю автоматично) оформити статус члена сім'ї загиблого, призначити одноразову грошову допомогу, щомісячні пенсії, пільги на житлово-комунальні послуги та внести відомості до Реєстру пільговиків. Українці потребують й забезпечення повної взаємодії (інтероперабельності) державних реєстрів. Варто законодавчо заборонити державним службовцям вимагати від членів родин паперові довідки, якщо ці дані містяться в реєстрах. Через систему «Трембіта» має бути налагоджено миттєвий автоматичний обмін даними між Реєстром ветеранів, Демографічним реєстром, Реєстром актів цивільного стану, базами даних Міноборони та Пенсійного фонду України. Особливої ваги набуває Електронний кабінет ветерана / члена родини. Варто створити зручний цифровий простір, де відбиватиметься прозорий трекінг розгляду документів (на якій стадії перебуває виплата, який орган затримав розгляд), а також доступний перелік саме тих муніципальних та державних послуг, що адаптовані під індивідуальний профіль конкретної родини.

Висновки. Узагальнення результатів нашого дослідження дозволяє сформулювати низку ключових висновків щодо сучасного стану, викликів та перспектив розвитку державної ветеранської політики в Україні, зокрема в контексті реформування системи підтримки родин загиблих (померлих) захисників.

1. *Переосмислення парадигми: від патерналізму до людиноцентризму.* Це означає, що в центрі уваги держави має перебувати не абстрактна «категорія громадян», а конкретна людська особистість (член родини загиблого воїна) з її унікальними травмами, потребами, життєвими обставинами та потенціалом до відновлення.

2. *Комплексність та індивідуальний супровід (інститут менторства).* Трансформація системи підтримки має відбуватися через відмову від розпорошеності послуг між різними відомствами. Головне завдання держави – не змушувати людину в стані гострого горя збирати довідки, а забезпечити проактивне надання послуг (юридичних, психологічних, медичних, освітніх) за принципом «громада для родини». Економічний складник (виплати та субсидії) є фундаментальним, проте недостатнім.

3. *Пріоритет психосоціальної реабілітації та довгострокової інтеграції* для повернення членів родин загиблих до повноцінного життя в соціумі. Особливої ваги набувають програми сприяння самореалізації: гранти на відкриття власної справи (зокрема, сімейного бізнесу як пам'ять про полеглого), перекваліфікація, пільгова вища освіта для дітей загиблих героїв.

4. *Децентралізація та роль територіальних громад.* Ефективність нової ветеранської політики безпосередньо залежить від спроможності місцевих органів влади. Держава повинна задавати єдині стандарти та рамкові закони, а громада – забезпечувати «живий», безбар'єрний і вільний від бюрократії контакт із кожною сім'єю.

5. *Комеморація як інструмент суспільного визнання.* Важливим елементом підтримки родин загиблих є системна державна політика пам'яті (комеморація). Гідне вшанування подвигу полеглих на загальнонаціональному та локальному рівнях (через створення меморіалів, цифрових книг пам'яті, інтеграцію історій героїв до шкільних програм) є формою моральної компенсації для сімей.

Ураховуючи динамічний характер трансформації ветеранської політики в Україні та безпрецедентний масштаб викликів, пов'язаних із соціальним захистом сімей загиблих захисників, далішні наукові розвідки та прикладні дослідження доцільно спрямувати за такими ключовими векторами: 1. Розроблення та стандартизація критеріїв оцінки ефективності (KPI). 2. Моніторинг та аналіз регіонального досвіду (децентралізаційний аспект). 3. Специфіка підтримки окремих демографічних груп усередині сімей загиблих. 4. Цифровізація системи підтримки та кібербезпека. 5. Міжнародний досвід комеморації та реінтеграції у вітчизняному контексті.

Таким чином, окреслені нами вище напрями дозволять сформувати цілісну науково-теоретичну базу для дальшого реформування системи соціального захисту та забезпечать органи державної влади практичними рекомендаціями для ухвалення ефективних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акімова Л., Ключевський Л. Професійна адаптація ветеранів до цивільного життя: виклики та можливості. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2025. Вип. 1. С. 3–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2025_1_3 (дата звернення: 09.05.2026).
2. Білоус О. Л. Роль територіальної громади у формуванні безпечного середовища для сімей ветеранів. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 4. С. 44–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2025_4_8 (дата звернення: 09.05.2026).
3. Бобось О. Л. Моделі регулювання державних програм для соціальної адаптації ветеранів. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 44. С. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2024_44_5 (дата звернення: 10.05.2026).
4. Богурський Ю. В. Інституціональні механізми державної політики соціального захисту ветеранів як пріоритет національної безпеки України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2025. Вип. 49. С. 91–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2025_49_17 (дата звернення: 10.05.2026).
5. Грищенко І. М. Державна політика у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих ветеранів війни, членів сімей загиблих захисників та захисниць України. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 8. С. 584–598. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint_2024_8_53 (дата звернення: 11.05.2026).
6. Давидків Д. В., Харченко Л. Г. Чинники впливу на процес соціально-психологічної адаптації ветеранів у діяльності реабілітаційних центрів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2025. № 4. С. 72–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2025_4_12 (дата звернення: 11.05.2026).
7. Захарін А. А. Зарубіжні практики вдосконалення механізмів публічного управління у сфері соціального захисту ветеранів. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2025. Вип. 2. С. 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2025_2_5 (дата звернення: 12.05.2026).
8. Захарін А. А. Сутність та принципи функціонування системи соціального захисту ветеранів в Україні: аналіз та сучасні виклики. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 44. С. 157–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2024_44_28 (дата звернення: 12.05.2026).
9. Зуйков В. О. Психологічна компетентність капеланів і пасторів у роботі з ветеранами в умовах війни в Україні. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 4. С. 413–425. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cultal_2025_4_48 (дата звернення: 13.05.2026).
10. Кобець І. В. Соціально-психологічні підходи та принципи до створення реабілітаційних програм для ветеранів: вітчизняні й світові тенденції. *Інклюзія і суспільство*. 2025. Вип. 2. С. 73–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/incluzsoc_2025_2_11 (дата звернення: 13.05.2026).
11. Коваль Г. В., Мурашко Д. В. Основні засади реінтеграції ветеранів: досвід США. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 2. С. 11–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpsaupma_2024_2_4 (дата звернення: 14.05.2026).
12. Курило В. С., Мигович І. В., Товстуха О. М., Юрків Я. І. Компаративний аналіз концептуальних засад та інституційних механізмів емплауерменту ветеранів: міжнародний досвід та українська практика. *Education and pedagogical sciences*. 2026. № 1. С. 163–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2026_1_19 (дата звернення: 14.05.2026).
13. Лазебна І. В. Інтегрована система публічного управління адаптацією ветеранів у воєнний період. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 17. С. 316–320 (дата звернення: 15.05.2026).
14. Матрос О. О., Балдинюк О. Д. Соціально-правовий захист ветеранів війни та членів їхніх сімей. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. Вип. 1. С. 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/swpsesc_2025_1_9 (дата звернення: 15.05.2026).
15. Нагорна Н. Особливості впровадження партисипативної моделі розвитку соціального підприємництва як детермінанти реінтеграції ветеранів та членів їх сімей: освітня та соціально-психологічна перспективи. *Вісник Львівського університету. Серія : Психологічні науки*. 2024. Вип. 22. С. 106–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlups_2024_22_16 (дата звернення: 16.05.2026).
16. Ободинський О. Інституційно-правовий механізм формування і реалізації державної ветеранської політики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2025. Вип. 2. С. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknud_2025_2_13 (дата звернення: 16.05.2026).
17. Попик Ю. В. Зарубіжний досвід соціальної роботи з ветеранами війни. *Інклюзія і суспільство*. 2024. Вип. 3. С. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/incluzsoc_2024_3_16 (дата звернення: 17.05.2026).
18. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 17.05.2026).
19. Протас О. Л. Соціальна підтримка ветеранів і їхніх родин: моделі реабілітації та інтеграції. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 4. С. 100–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2025_4_15 (дата звернення: 18.05.2026).

20. Серветник В. В. Ефективність державного управління системою пільг та електронних сервісів для ветеранів в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 17. С. 298–303 (дата звернення: 18.05.2026).
21. Серветник В. В. Ветерани як суб'єкти боротьби з корупцією: нові підходи до соціальної інтеграції. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 8. С. 785–793. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint_2025_8_65 (дата звернення: 18.05.2026).
22. Тілікіна Н. В., Пеша І. В. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 5. С. 74–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubans_2023_5_12 (дата звернення: 19.05.2026).
23. Товстуха О. М. Ветерани війни та члени їхніх сімей як новий виклик сучасної соціальної роботи. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 4. С. 120–126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2025_4_17 (дата звернення: 19.05.2026).
24. Шевердіна В. І. До питання трансформації системи соціального захисту ветеранів війни в Україні. *Право та інновації*. 2025. № 3. С. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2025_3_16 (дата звернення: 20.05.2026).
25. Юрків Я. І. Співпраця закладу вищої освіти та громади щодо забезпечення доступу ветеранів війни та членів їхніх сімей до освітніх послуг. *Education and pedagogical sciences*. 2026. № 2. С. 185–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OSDon_2026_2_21 (дата звернення: 20.05.2026).

REFERENCES:

1. Akimova L., Kliutsevskiy V. (2025). Profesiina adaptatsiia veteraniv do tsyvilnoho zhyttia: vyklyky ta mozhlyvosti [Professional adaptation of veterans to civilian life: challenges and opportunities]. *Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. Vyp. 1. S. 3–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2025_1_3 [in Ukrainian].
2. Bilous O. L. (2025). Rol terytorialnoi hromady u formuvanni bezpechnoho seredovyshcha dlia simej veteraniv [The role of the territorial community in creating a safe environment for veterans' families]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*. № 4. S. 44–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2025_4_8 [in Ukrainian].
3. Bobos O. L. (2024). Modeli rehuliuвання derzhavnykh prohran dlia sotsialnoi adaptatsii veteraniv [Models of regulation of state programs for the social adaptation of veterans]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*. Vyp. 44. S. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2024_44_5 [in Ukrainian].
4. Bohurskyi Yu. V. (2025). Instytutsionalni mekhanizmy derzhavnoi polityky sotsialnoho zakhystu veteraniv yak priorityet natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Institutional mechanisms of state policy of social protection of veterans as a priority of national security of Ukraine]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*. Vyp. 49. S. 91–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2025_49_17 [in Ukrainian].
5. Hryshchenko I. M. (2024). Derzhavna polityka u sferi sotsialnoho zakhystu veteraniv viiny ta chleniv yikh simej, chleniv simej zahyblykh veteraniv viiny, chleniv simej zahyblykh zakhysnykiv ta zakhysnyts Ukrainy [State policy in the field of social protection of war veterans and their family members, family members of deceased war veterans, family members of deceased defenders of Ukraine]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy*. № 8. S. 584–598. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint_2024_8_53 [in Ukrainian].
6. Davydkiv D. V., Kharchenko L. H. (2025). Chynnyky vplyvu na protses sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii veteraniv u diialnosti reabilitatsiinykh tsentriv [Factors influencing the process of socio-psychological adaptation of veterans in the activities of rehabilitation centers]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauku*. № 4. S. 72–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2025_4_12 [in Ukrainian].
7. Zakharin A. A. (2025). Zarubizhni praktyky vdoskonalennia mekhanizmv publichnoho upravlinnia u sferi sotsialnoho zakhystu veteraniv [Foreign practices of improving public administration mechanisms in the field of social protection of veterans]. *Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. Vyp. 2. S. 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2025_2_5 [in Ukrainian].
8. Zakharin A. A. (2024). Sutnist ta pryntsyipy funktsionuvannia systemy sotsialnoho zakhystu veteraniv v Ukraini: analiz ta suchasni vyklyky [The essence and principles of the functioning of the system of social protection of veterans in Ukraine: analysis and modern challenges]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*. Vyp. 44. S. 157–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2024_44_28 [in Ukrainian].
9. Zuikov V. O. (2025). Psykholohichna kompetentnist kapelaniv i pastoriv u roboti z veteranamy v umovakh viiny v Ukraini [Psychological competence of chaplains and pastors in working with veterans during the war in Ukraine]. *Kulturolohichnyi almanakh*. Vyp. 4. S. 413–425. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/culta_2025_4_48 [in Ukrainian].
10. Kobets I. V. (2025). Sotsialno-psykholohichni pidkhody ta pryntsyipy do stvorennia reabilitatsiinykh prohran dlia veteraniv: vitchyzniani y svitovi tendentsii [Socio-psychological approaches and principles to creating rehabilitation programs for veterans: domestic and global trends]. *Inklyuziia i suspilstvo*. Vyp. 2. S. 73–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/incluzsoc_2025_2_11 [in Ukrainian].

11. Koval H. V., Murashko D. M. (2024). Osnovni zasady reintehratsii veteraniv: dosvid SShA [Basic principles of veteran reintegration: the US experience]. *Visnyk Poltavskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu. Serii : Publichne upravlinnia ta administruvannia*. Vyp. 2. S. 11–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpsaupma_2024_2_4 [in Ukrainian].
12. Kurylo V. S., Myhovych I. V., Tovstukha O. M., Yurkiv Ya. I. (2026). Komparatyvnyi analiz kontseptualnykh zasad ta instytutsiinykh mekhanizmv empauementu veteraniv: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainska praktyka [Comparative analysis of conceptual foundations and institutional mechanisms of veterans empowerment: international experience and Ukrainian practice]. *Education and pedagogical sciences*. № 1. S. 163–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2026_1_19 [in Ukrainian].
13. Lazebna I. V. (2025). Intehrovana systema publichnoho upravlinnia adaptatsiiei veteraniv u voiennyi period [Integrated public management system for the adaptation of veterans during the war period]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 17. S. 316–320 [in Ukrainian].
14. Matros O. O., Baldyniuk O. D. (2025). Sotsialno-pravovyi zakhyst veteraniv viiny ta chleniv yikhnikh simei [Socio-legal protection of war veterans and their family members]. *Sotsialna robota ta psykholohiia: osvita i nauka*. Vyp. 1. S. 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/swpsesc_2025_1_9 [in Ukrainian].
15. Nahorna N. (2024). Osoblyvosti vprovadzhennia partysypatyvnoi modeli rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva yak determinanty reintehratsii veteraniv ta chleniv yikh simei: osvitalia ta sotsialno-psykholohichna perspektyvy [Peculiarities of implementing a participatory model of social entrepreneurship development as determinants of the reintegration of veterans and their family members: educational and socio-psychological perspectives]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii : Psykholohichni nauky*. Vyp. 22. S. 106–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlups_2024_22_16 [in Ukrainian].
16. Obodyskyi O. (2025). Instytutsiino-pravovyi mekhanizm formuvannia i realizatsii derzhavnoi veteranskoi polityky [Institutional and legal mechanism for the formation and implementation of state veteran policy]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Derzhavne upravlinnia*. Vyp. 2. S. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknud_2025_2_13 [in Ukrainian].
17. Popyk Yu. V. (2024). Zarubizhnyi dosvid sotsialnoi roboty z veteranamy viiny [Foreign experience of social work with war veterans]. *Inkliuziia i suspilstvo*. Vyp. 3. S. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/incluzsoc_2024_3_16 [in Ukrainian].
18. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22 zhovtnia 1993 roku № 3551-XII [On the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine of October 22, 1993 No. 3551-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> [in Ukrainian].
19. Protas O. L. (2025). Sotsialna pidtrymka veteraniv i yikhnikh rodyn: modeli reabilitatsii ta intehratsii [Social support for veterans and their families: models of rehabilitation and integration]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*. № 4. S. 100–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2025_4_15 [in Ukrainian].
20. Servetnyk V. V. (2025). Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia systemoiu pilh ta elektronnykh servisiv dlia veteraniv v Ukraini [Efficiency of state management of the system of benefits and electronic services for veterans in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 17. S. 298–303 [in Ukrainian].
21. Servetnyk V. V. (2025). Veterany yak subiekty borotby z koruptsiiei: novi pidkhody do sotsialnoi intehratsii [Veterans as subjects of the fight against corruption: new approaches to social integration]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy*. № 8. S. 785–793. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sentint_2025_8_65 [in Ukrainian].
22. Tilikina N. V., Piesha I. V. (2023). Derzhavna veteranska polityka Ukrainy ta shliakhy zabezpechennia yii efektyvnosti [State veteran policy of Ukraine and ways to ensure its effectiveness]. *Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka*. № 5. S. 74–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubans_2023_5_12 [in Ukrainian].
23. Tovstukha O. M. (2025). Veterany viiny ta chleny yikhnikh simei yak novyi vyklyk suchasnoi sotsialnoi roboty [War veterans and their family members as a new challenge for modern social work]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*. № 4. S. 120–126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2025_4_17 [in Ukrainian].
24. Sheverdina V. I. (2025). Do pytannia transformatsii systemy sotsialnoho zakhystu veteraniv viiny v Ukraini [On the issue of transforming the social protection system for war veterans in Ukraine]. *Pravo ta innovatsii*. № 3. S. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2025_3_16 [in Ukrainian].
25. Yurkiv Ya. I. (2026). Spivpratsia zakladu vyshchoi osvity ta hromady shchodo zabezpechennia dostupu veteraniv viiny ta chleniv yikhnikh simei do osvitnikh posluh [Cooperation between a higher education institution and the community to ensure access to educational services for war veterans and their family members]. *Education and pedagogical sciences*. № 2. S. 185–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2026_2_21 [in Ukrainian].

